

GULDSMEDSHYTTANS KYRKA

Guldsmedshyttan 27:1, Guldsmedshyttans församling, Lindesbergs kommun, Örebro län

Foto: Estrid Esbjörnson

BESKRIVNING OCH HISTORIK

Kyrkomiljön

Guldsmedshyttans kyrka är belägen på en höjd i det nuvarande samhället Guldsmedshyttan med utsikt över sjön Råsvalen. Kyrkan uppfördes under mitten av 1890-talet för det då expanderande brukssamhället. Ett stycke norr om kyrkan ligger prästgården i engelsk villastil, uppförd samtidigt som kyrkan, men senare tillbyggd.

Kyrkoanläggningen

Kyrkogården breder ut sig framför allt väster om kyrkan och omges till stor del av en häck med grindstolpar av tegel vid entrén i norr och av natursten i nordväst. Ingen av entréerna har kvar sina grindar. Kyrkogården är bevuxen med gräs och har ett enkelt gångsystem av asfalt och grus. På kyrkogården finns en del ädellövträd planterade. Den äldre delen närmast kyrkan har en del äldre gravar med friser av sten och mönsterkrattat grus. Öster om kyrkan, i nederkanten av slänten, finns några få rader med ”allmänna linjen” -gravar från början av 1900-talet. Kyrkogården har utvidgats i flera omgångar bland annat 1958.

Sydöst om kyrkan finns ett bårhus kanske från 1950- 1960-talet. Byggnaden är enkel men omsorgsfullt utformad av tegel med helvalmat sadeltak belagt med skiffer.

Guldsmedshyttans kyrka är en i nygotisk stil uppförd treskeppig tegelkyrka med tvärskepp, ett lägre utskjutande kor samt sidoplacerat torn. Den uppfördes 1892-95 efter ritningar av arkitekt Ludvig Petersson. Fasaderna i tegel pryds med strävor, blinderingar på torn och gavelpartier, putsade trekantiga fält i portalerna samt rundstrukna fogar. Kyrkan är orienterad i nord-sydlig riktning.

Foto: Anneli Borg

Invändiga förändringar skedde 1938 under ledning av arkitekt K. Martin Westerberg, då bland annat predikstolen flyttades från koret till västra pelaren och den äldre smidesarmaturen utbyttes mot mässingskronor. Värmesystemet förnyades och delar av dekormåleriet målades över.

1958 skedde en större invändig renovering, även denna gång under ledning av arkitekt K. Martin Westerberg. Denna gång fick bland annat kyrkans inredning ny färgsättning. Det installerades nya innanfönster av ek och korfönstren erhöll nytt glas. Kvarvarande valvmålningar rengjordes och retuscherades, i vapenhuset installerades wc.

1994 genomgick kyrkan ännu en stor renovering med syfte att återställa dess ursprungliga utseende. Utvändiga arbeten var framförallt underhållsåtgärder samt att västentrén anpassades för rörelsehindrade. Invändigt byggdes bland annat koret om, altaret och altaruppsatsen flyttades fram och avgränsades från det ursprungliga koret med ett nytt korskränk anpassat till kyrkans ursprungliga inredning i nygotisk stil. Man tog bort sentida övermålning på altaruppsats, knäfall och predikstol. Bänkar och läktarbarriär återfick sin ursprungliga färgsättning. Väggar och valvens övermalade dekormåleri rekonstruerades och valvbågarna marmoreringsmålades enligt ursprungligt utseende. Den enhetliga, ursprungliga armaturen av järn kompletterades och sattes åter upp. Det f d gravkapellet i kyrkans sydvästra del inreddes med handikapptolett och personalrum.

Kulturhistorisk karakterisering och bedömning

Guldsmedshyttans kyrka av tegel har en välbevarad nygotisk exteriör med spetsbågiga fönsteröppningar, lägre utskjutande kor, korsarmar och sidoplacerat torn. Fasaderna är bland annat dekorerade med blinderingar.

Det treskeppiga kyrkorummet med sina dekor- och schablonmålade putsade kryssvalv har en utpräglad nygotisk interiör som delvis är ett resultat av återställandet 1994. Koret omdanades då men är för byggnadstiden traditionellt utformat. Den delvis samtida armaturen av järn i korsarmar, i kor samt runt pelarna har en för Örebro län ovanlig nygotisk utformning. I stort sett alla delar av kyrkans inredning härrör från tillkomsten 1895 med smärre moderna inslag.

Att särskilt tänka på i förvaltning och användning av kyrkan och kyrkomiljön:

- Den välbevarade nygotiska exteriören med sina detaljer
- Alla delar av interiörens enhetliga och omfattande originalinredning är viktiga komponenter i kyrkans helhetsgestaltning. Införande av nya lösa inventarier och utsmyckningar kan störa helhetsintrycket.
- Kyrkogårdens västra del med äldre gravvårdar med stenramar och mönsterkrattat grus är välbevarade. Särskilt värda att uppmärksamma är de få raderna i öster med ”allmänna linjengravar”

Källor, litteratur och övriga uppgifter

Källor och litteratur:

Esbjörnson, Estrid, *Kyrkor i Örebro län*, 2000
Arkiv, Örebro läns museum

Inventeringsdatum: 2003-10-15

Inventerare: Anneli Borg

Ansvar kulturhistorisk karaktäristik och bedömning: Anneli Borg, Västerås stift och Estrid Esbjörnson, Örebro länsmuseum

Rapportsammanställning: Anneli Borg

GULDSMEDSHYTTANS KYRKA HISTORIK

Årtal	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1893-95	Nyuppförd	Guldsmedshyttans tegelkyrka uppfördes i nygotisk stil med rektangulärt långhus med korsarmar, smalare kor med intilliggande sakristia och sidoställt torn. Kyrkan är orienterad med koret i söder och tornet i norr.	Ark. Ludvig Peterson, Stockholm	Esbjörnson 2000
1939	Invändig renovering	Predikstolen flyttas från korets östra sida till pelaren på västra sidan. Delar av dekormåleriet målades över, värmesystemet förnyades, armatur byttes ut. Sakristian gjordes helt om.	Ark. K. Martin Westerberg, Stockholm	Esbjörnson 2000
1945	Ny dopfunt	Ny dopfunt i kalksten med skulpturer av de fyra evangelisterna.		Esbjörnson 2000
1958	Invändig renovering	Nya innanfönster av ek, nytt glas i korfönstren, nytt kalkstensgolv i kor och mittgång, ny färgsättning med ommålning av inredningen; altaruppsats, altarring och predikstol i gulbeige och bänkar, läktarbarriär, dörrar mm målades gröna. Konservering av kvarvarande valvmålningar. Orgelläktaren byggdes om, ny orgel med 22 stämmor, ny orgelfasad. Installation av wc i vapenhuset. Utvändigt målades plåttaket.	Ark K. Martin Westerberg, Stockholm Orgelbyggare Gebrüder Jehmlich, Dresden	Esbjörnson 2000 Örebro läns museum
1972		Tillstånd för ny rökkanal till kyrkan och omplacering av pannan		Örebro läns museum
1981	Invändig renovering	Lagning av västra sidoskeppets valv i samband med reparation av en skorsten. Ifyllning av takmålningar på det skadade stället. Rengöring av väggar i koret samt sidoskeppens väggar och tak.		Örebro läns museum
1983		Tillstånd för tilläggsisolering av vind och tornutrymmen.	Arbetshandl. Ark. J. Alton, Kumla	Örebro läns museum
1985	Omläggning av tak	Omläggning av plåttak med samma utförande som ursprunglig men med fabrikslackerad plåt. Även tillstånd för förstärkning av valv och valvbågar i kyrkan		Örebro läns museum, Rapport- omläggning av koppark på tornet 1999

GULDSMEDSHYTTANS KYRKA HISTORIK

Årtal	Händelse	Kommentar	Upphovsman	Källa
1993-94	Invändig och utvändig renovering	<p>Det ovanligt höga koret gjordes om och altaret och altaruppsatsen flyttades fram och placerades på en lägre nivå. På var sida om altaruppsatsen uppfördes ett korskrank av trä med nygotiska drag.</p> <p>Borttagning av sentida felaktiga färglager på altaruppsats, knäfall och predikstol. Bänkar och läktarbarriär återfick sin ursprungliga färgsättning i brunt. Väggar och valvs övermålade dekormåleri rekonstruerades, alla schabloner blev ej som originalet i färg, form och placering. Marmoreringsmålning av valvbågarna i enlighet med ursprungligt utseende. Ursprunglig armatur av järn återuppsattes samt komplettering med ny armatur. Komplettering av kalkstensgolv i tvärskepp. Ny bänkvärme. Slipning och lackning av golv (ej enligt museets önskemål). Målning av väggar i vapenhuset och trappuppgången till läktaren där påträffad kvadermålning retuscherades.</p> <p>Tvättning av fasader, foglagning samt tegelstenskomplettering. Omputsning av det lilla trekantiga fältet över norra entrén. Lagning av fönsterbänkar av kalksten samt avfärgning av två av kyrkans fyra blinderade gavelpartier, norr och väster. Handikappanpassning av västentrén, målning av fönster i en för ljus grön färg då den valdes efter den befintliga blekta färgen.</p>	Ark. Janne Feldt, Karlstad	Esbjörnson 2000 Örebro läns museums Rapport renovering 1993-94
1996	Orgel	Renovering av orgel		Örebro läns museum
1999	Omläggning torntak	Omläggning av koppartak på tornet och reparation och förgyllning av fem tornprydnader samt nytillverkning av vindsfönster. Fogningsarbeten i tegelmurverket på tornet samt avfärgning av blinderingar längst upp på tornet utfördes. Ljudluckorna målades.	LB Byggkonsult , Örebro	Örebro läns museum, rapport-omläggning av koppartak på tornet 1999